

KRITIKA

Társadalomelméleti és kulturális lap

XLV. évfolyam, 9–10. szám

2015.

SZEPTEMBER–OKTÓBER

ára: 580 Ft

a tartalomról

BOLVÁRI-TAKÁCS GÁBOR

Darvas Iván levele
Aczél Györgyhez

SZIKLAI LÁSZLÓ

Raul Hilberg könyvéről

VADÁSZ JÁNOS

A „mintha”
rendszerváltozásról

AGÁRDI PÉTER

kritikája

TAMÁS PÁL

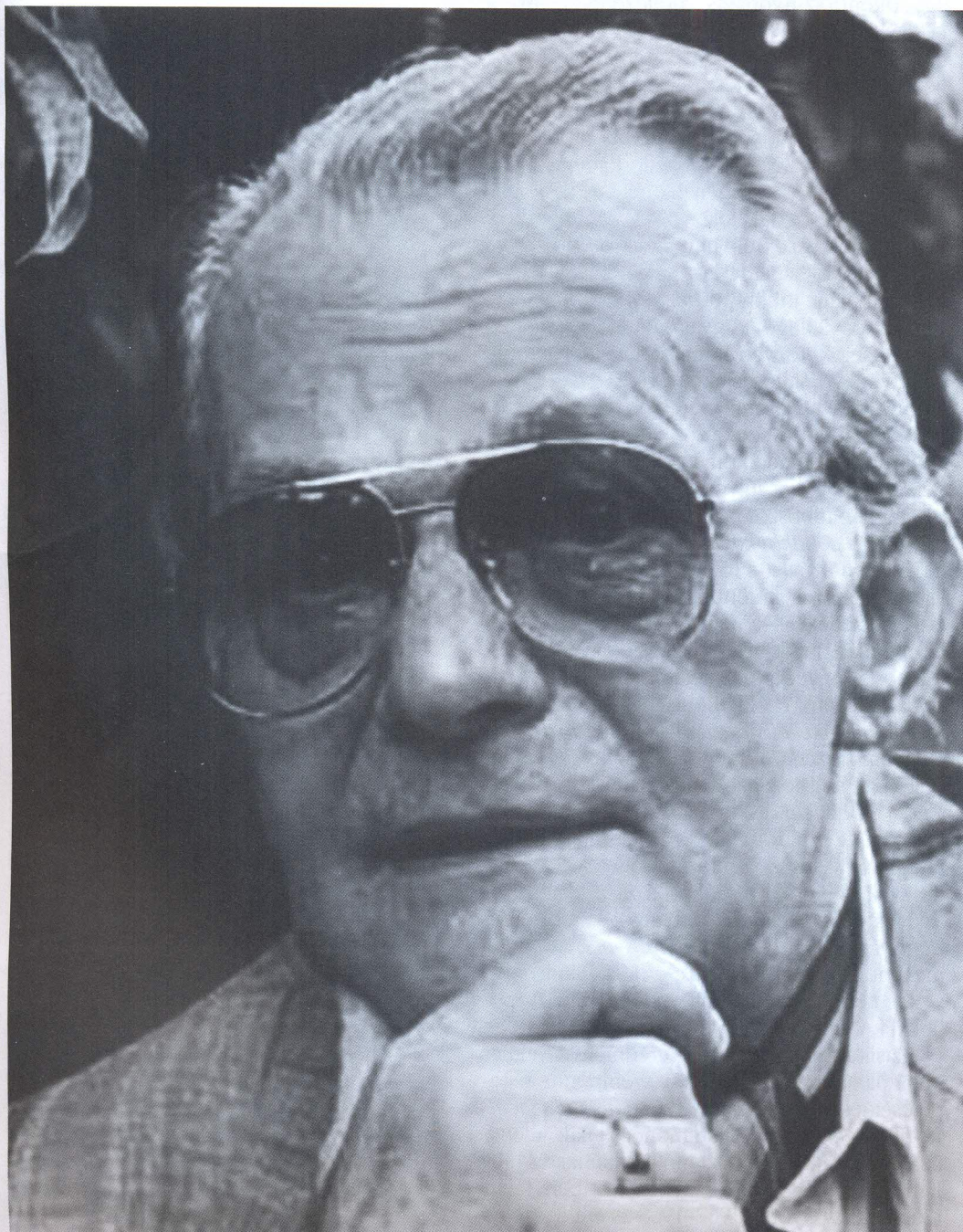
2015: társadalmi szerződés
nélkül

KÁDÁR JUDIT

írása

CRISTIAN RÉKA M.

Sütő András művei angolul

A férfi, aki aláírta a trianoni szerződést

Drasche-Lázár Alfréd, az elfelejtett író és politikus

Bár életéről csak hézagos ismereteink vannak, írói munkássága pedig teljes egészében feledésbe merült, egy kismonográfiának köszönhetően kollektív emlékeztünk a nevét számon tartja annak a férfinak, aki az első világháborús vereséget követően rendkívüli követként és megbízott miniszterként 1920. június 4-én Versailles-ban másodmagával aláírta a trianoni békeszerződést.

Drasche-Lázár Alfrédot a helytörténész Kovács Lajos rövid életrajza¹ és az ő kutatásaira támaszkodó írások a magyar történelem tragikus szerepet betöltő alakjának látják, aki a karrierjét feláldozta a hazájáért, mert úgy vélte, pályájának a szerződés parafálása vetett véget. E nézet képviselői kizárólag vélelmezett nemzeti azonosságtudatával (magyar hazafi) számolnak; egyéb, például foglalkozási és osztályidentitásaival, s származását, családjá különleges helyzetéből fakadó neveltetésének szerepét azok alakulásában nem vizsgálják kellő mértékben. Úgy tűnik, az Osztrák–Magyar Monarchia idején történeteket szinte automatikusan kizárólag függetlenségi magyar szemszögből értelmező, róla szóló tanulmányok és megemlékezések nem tudtak elszakadni az elmúlt száz év, politikai rendszeren átívelő nacionalista emlékezetpolitikájának monokulturális szemléletmódjától, s így a Drasche-Lázárról megfogalmazott állítások akaratlanul is „a jelene elől önmaga képzelt múltjába menekülő társadalom”² attitűdjét erősítik. E társadalomtörténeti megközelítésű tanulmány ezért eddig ismert portréjának kiegészítésére törekszik, s azt vizsgálja, hogy az osztrák–morva Drasche család Magyarországon letelepedett ágának sarja a Monarchia fénykorában milyen identitásokat választott magának, hiszen a választásaiban megmutatkozó értékrendszerének ismerete a korábnál komplexebb magyarázattal szolgálhat arra, mi-

lyen pályát futott be, s miért vállalta, hogy ő lássa el kézjegyével a békeszerződést. Bár írói működése további vizsgálatot igényel, a dolgozat kiter arra is, hogy szépirodalmi műveiben miként reflektált azokra az eseményekre, melyekből maga is kivette a részét, azaz mit gondolt az első világháború okairól és annak a politikai elitnek a háborús felelősségéről, amelynek ő is tagja volt.

Az Alfredus Arthur Béla Drasche néven anyakönyvezett fiú 1875. június 15-én született a közép-dunántúli német bányászfaluban, Dorogon. Anyai ágon magyar származású: nagypapja, tordai Lázár Jakab erdélyi nemes (1824–1895) a selmecbányai Akadémia tanára, az első magyar nyelvű erdészeti tankönyv szerzője, akinek az Osztrák–Magyar Monarchiára vonatkozó politikai nézeteiről, mely kérdésben unokájának is állást kellett foglalnia, egyelőre keveset tudni. Annyi bizonyos csak, hogy Selmecbányáról az államkincstár tulajdonába álló fogarasi uradalom igazgatójának szegődött, s mindössze hatvanegy esztendősen a Monarchia fővárosában, Bécsben halt meg. Nemességét I. Ferenc József magyar király engedélyével még 1878-ban átruházta lánya családjára,³ így vejének és (hároméves korától) unokájának hivatalos neve Drasche-Lázár nobilis de Thorda lett.

Apai ágon osztrák–morva származású: apja, Drasche Arthur valószínűleg német anyanyelvű, talán brünni születésű, az alsó-középosztályhoz tartozó műszaki értelmiségi, akit feltehetően morvaországi, Bécsben letelepedett iparmágnás rokonai, Alois Miesbach téglagyáros és annak unokaöccse, Heinrich Drasche hívhattak Dorogra a család művelése alatt álló bányához, ahol eleinte földmérőként⁴, majd bányamérnök-ként dolgozott. Miesbach 1857-ben bekövetkezett halálakor kb. 25 millió forint értékű hatalmas va-

gyonát – gyárakat, bányákat, köztük a dorogit – Heinrich Drasche örökölte.⁵

Akárcsak a magyarországi Drasche, I. Ferenc József császártól ő is nemességet, lovagi (‘Ritter’) címet kapott, s ez a Heinrich Drasche von Wartinberg lovag, akit az Osztrák–Magyar Monarchia nyugati felében „Ziegelbaron” („Téglabáró”) névvel illették, vállalta dorogi rokona Alfréd nevű fiának keresztapaságát. Gesztusa nyilvánvalóan megtiszteltetésnek számított, hiszen téglagyáraiból származó jövedelmével Heinrich Drasche, aki akkor már hatvanas éveiben járt, Drasche Arturnál jóval magasabbra, a Habsburg-monarchia gazdasági elitjébe emelkedett, azok közé a Sinák, Dreherek, Schöllerek közé, akik az arisztokrácia nyomában járva Csehországban, Ausztriában és Magyarországon egyaránt nagy kiterjedésű földbirtokot is vásároltak maguknak.⁶

Heinrich Drasche halála után fia, az expedícióról több könyvet publikáló Ázsia-kutatóként is nevet szerzett, festészettel is sikerrel foglalkozó Richard von Drasche-Wartinberg (1850–1923) vette át vállalkozásait. Ő apjánál is magasabbra jutott a nemesi ranglétrán: 1884-ben I. Ferenc Józseftől bárói (‘Freiherr’) címet kapott, tehát bekerült az arisztokráciába.

Richard Drasche báró ugyan szülővárosában, Bécs központi részén élt az Operával szemben megépült Drasche-palotában, az ún. Heinrichshofban, melynek festészeti munkáiban a Monarchia-szerte elismert Lotz Károly is részt vett, de Budapesten is építettett egy eklektikus stílusú sarokházat a Teréz körúton.⁷

Élete jelentős részében Drasche-Lázár Alfréd ennek a gazdag rokonnak, az iparmágnás Richard von Drasche-Wartinberg bárónak volt a kortársa: tizenkét esztendő, amikor annak elegáns pesti belvárosi palotája 1887-ben

elkészült. A dorogi kisfiút, aki gyerekkorát szerény körülmények között élő bányászok között töltötte, bizonyára lenyűgözhetette az elegáns épület látványja (Dorogon akkoriban csupán egyetlen egyemeletes épület volt, a bányairodáé⁸), mert később, amint tehetett, igen gondosan, esztétikai értékükre figyelve választotta ki éppen betöltött társadalmi pozíciójának megfelelő otthonait. Az üzleti életben is sikeres, de a magánéletét a tudománynak és művészetnek szentelő osztrák rokona lehetett a példaképe abban is, hogy nem érte be jól jövedelmező polgári foglalkozásával, hanem íróként is érvényesülni próbált, s még az sem kizárt, hogy a hivatalnokoskodásnál számára az írás fontosabb volt.

Mivel Alfréd keresztelőjére bécsi palotájából Heinrich Drasche még a pár száz lelkes dunántúli bányászfaluba is hajlandó volt elutazni, feltételezhető, hogy ő és halála után a fia anyagilag is felkarolták a szegényebb rokont. Az ifjú Drasche-Lázár kb. 1884–1894 között az osztrák közoktatásügyi miniszter főhatósága alatt álló bécsi Theresianumban tanult, amely polgári reálgimnáziumként működött, s a Monarchia főtisztviselői utánpótlásának nevelésére szolgált. A Theresianumban, mely élete meghatározó élményének bizonyult, már kamaszként hasznos kapcsolatokra tett szert. Diáktársa például a nála egy évvel idősebb Bethlen István, Magyarország későbbi miniszterelnöke, s tanára az a magyar érületű, ugyanakkor európeai tudós, Thallóczy Lajos, aki pályafutása során a Monarchia szempontjait és a magyar nemzeti érdeket igyekezett összeegyeztetni. A bohém hírében álló férfi, aki akkoriban a közös Pénzügyminisztériumhoz tartozó bécsi Udvari Kamarai Levéltár igazgatója volt, számos, az osztrák fővárosban megfordult magyar fiatalember jövőjét egyengette; Drasche-Lázár az esetek többségében „Lajos bá-

sével párbaj- és szalonképes lett, tehát úriembernek számított.¹² Ám – bizonyára bécsi rokonai felémelkedését szem előtt tartva – ennél is magasabbra vágyott. A „hetes huszároktól” 1897-ben, mindössze három év szolgálat után, állítólag egy baleset következtében nyugdíjaztatnia kellett magát¹³: huszonnégy évesen vált ki a hadseregből, ezután Budapestén majd Bécsben jogot tanult.

Levelezésük tanúsága szerint Thallóczy Lajosnak valószínűleg szerepe volt abban, hogy diplomája megszerzése után a fiatalember 1900-ban, Széll Kálmán miniszterelnöksége idején mint fizetés nélküli fogalmazó segéd a Magyar Királyi Miniszterelnökségre került (a fogalmazó ugyanott ekkoriban a vele egykorú gróf Klebelsberg Kunó volt). Kinevezését követően hamarosan egy Lánchídra néző, Duna-parti épületben, a budai neoreneszánsz Liphthay-palotában vett ki lakást. Akkoriban az épületet nála magasabb rangú hivatalnokok – miniszteri tanácsosok, országgyűlési képviselők – bérelték: úgy tűnik, lakhelyének kiválasztásakor karrierjének előmozdítását tartotta szem előtt,¹⁴ de döntésében talán az is szerepet játszott, hogy az első emeleti közös szalon frizeit az a Lotz Károly festette, akinek freskói a keresztapjáról elnevezett bécsi Heinrichshofot is díszítették. Ettől fogva, amint eggyel magasabb pozícióba lépett a minisztériumban, az előzőnél elegánsabb lakásba költözött.

Életrajzírója szerint 1904-ben Drasche-Lázárt „átcsalták” a cs. és kir. közös külügyminisztériumba, vagyis a Ballhausplatzra, ahol a ki egyeztetés alapján növelni kellett a magyar delegáltak számát. A közös ügyek intézéséhez olyan férfiakat kerestek, akik „mentesek voltak a nemzeti elfogultságoktól”, és „szupranacionális szinten és keretekben” tudtak gondolkodni¹⁵ – a félig osztrák-német, félig ma-

gyar, Theresianumban végzett fiatal minisztériumi tisztviselőnél, aki a német és a magyar mellett angolul, franciául és olaszul is kitűnően megtanult, alkalmasabb jelöltet elképzelni sem lehetett. Drasche-Lázár helyállt, az egyévi próbaszolgálat alatt sikeres diplomáciai vizsgát tett¹⁶, de amikor Tisza István miniszterelnök hívatta, hogy felkérje bécsi munkája folytatására, kis híján eljátszotta a bizalmát. Drasche-Lázár így írta le első találkozásukat:

Éppen jelentkeztem a titkárnál audienciára, mikor ő excellenciája valamiért személyesen kijött a szobájából. Megpillantván engem, az ismeretlent, kissé türelmetlenül kérdezte fiatal tisztviselőtársaimtól, ki vagyok, mit akarok? Mikor aztán megtudta, miről van szó, vonásai kiderültek. Kezet fogott velem, és így szólt hozzám:

– Mindig örülök, ha akad fiatalember, aki külügyi szolgálatra vállalkozik és sok szerencsét kívánok önnek további pályafutásához! Azonban remélem, hogy ön nem fog úgy tenni, mint a legtöbb magyar társa és néhány év múlva megunja a dolgot. Így sohasem fogjuk elérni a létszám szerinti paritást...

Itt meg kell jegyezzem, hogy akkoriban máris nagyon megbántam, hogy a Ballhausplatz légkörébe vágyódtam [...], mert beláttam, hogy hiábavaló minden küzdelem az ott uralkodó centralista felfogások ellen, [...] Innen van, hogy a miniszterelnök úr szavaira – teljesen áthatva „honmentői hivatásom” által – nekibátorodtam és a következőket feleltem.

– Attól félek, kegyelmes uram, hogy bennem sem lesz elég kitartás arra, hogy a szolgálati időmből még hátralévő 36 esztendő olyan miliőben töltsöm el, ahol a magyart semmibe nem veszik, megbízhatatlan elemnek nézik, a magyar törvényeket nem ismerik, de nem is ismerhetik, mert az egész házban egyetlen magyar törvény-példány sincsen, s ahol csak akkor tudnék boldogulni, ha fekete-sárgára engedném magamat befestetni!

Tisza hátralépett és rám szegezte szúrós tekintetét.

– Akkor nagyon sajnálom – mondta, kelleetlenül érintve és eléggé keményen. – Ha mindenki úgy gondolkozik, mint ön, akkor valóban nem volna csoda, ha a centralisták maradnának felül a közös szolgálatban!

Ezzel hátat fordított nekem és otthagyt a faképnél. Abból pedig, ahogyan becsapta maga mögött az ajtót, arra kellett követke-

zetnem, hogy a fenti kijelentéssel egyáltalában nem nyertem meg a kegyelmes úr rokonszenvét.¹⁷

Drasche-Lázár forrófejű megnyilatkozásából Tisza arra a konklúzióra juthatott, hogy származása és neveltetése ellenére a fiatalember inkább „királyi magyar”, mint „császári és királyi osztrák-magyar hazafi,” s magatartása valóban arra enged következtetni, hogy a családi hagyományból, bár osztrák rokonaihoz hasonlóan monarchiapárti, anyai nagyapját követve a magyar identitást választotta, és ifjúként nem volt mentes a „nemzeti elfogultságoktól”. E kilengését a feltörekvő ifjú hivatalnok minden bizonnyal korrigálta: hamarosan sikerült visszanyernie az általa nagyra becsült, példaképének tekintett Tisza István bizalmát, akinek második miniszterelnöksége idején, 1913 októberétől a miniszteri tanácsosi cím és jelleg adományozásával tordai Drasche-Lázár Alfréd a Magyar Királyi Miniszterelnökség I. elnöki osztályának miniszteri tanácsosa lett¹⁸, tehát immár az ötödik fizetési osztályba tartozott, és méltóságos úrnak szólították. Ügykörébe tartozott többek közt „Ő Felsege legmagasabb kéziratának és elhatározásainak nyilvántartása”, valamint „a miniszter-tanács elé terjesztendő miniszterelnöki ügyek előkészítése” – munkaköre alapján nyilvánvaló, hogy polgári származása ellenére már 38 éves korára bejutott a politikai elitbe.

A háború idején, 1915-ben Tiszától megbízást kapott a miniszterelnökség sajtóosztályának vezetésére is. Feladatköre nem merült ki abban, hogy az uralkodó és a miniszterelnök részére „a budapesti s vidéki, úgy magyar mint idegen nyelvű lapokból kivonatos szemlét” készítsen; munkájának cenzoriális jellegét támasztja alá, hogy az ő dolga volt a teljes magyar napisajtó termékeinek általános ellenőrzése és „a sajtóügy tekintetében a kormány szempontjából szükséges teendőknek” közvetítése is.¹⁹

Úgy tűnik, a theresianumi diákból feladatához hű tisztviselő vált: az őszirózsás forradalom idején elfogadta a Károlyi-kormány kinevezését az önálló magyar külügyminisztériumhoz, amelynek újjászervezésével államtitkári beosztásban bízták meg. A tanácskormány megalakulását követően Kun Béla 1919 júliusában 93 társával együtt elbocsátotta a külügyből (azaz a „Külügyi Népbiztosságról”)²⁰, ezt követően többek, köztük a gyár- és bányatulajdonos Chorin Ferenc

tyám” megszólítású és Frédiként aláírt, az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában őrzött 15 levele alapján az egyik védenca éppen ő lehetett.⁹

Sikeres érettségijét követően a szorgalmas ifjú előtt megnyílt a katonai pálya: a „Vilmos császár huszároknak” nevezett, Bécsben állomásozó német-poroszs cs. és kir. 7. huszárezred tartalékos hadnagya lett. 1913-ban megjelent első elbeszéléskötete „Nero” című, önéletrajzi vonatkozású, Bécsben játszódó humoros és önironikus novellájában a narrátor így jellemzi ekkori önmagát:

Még nagyon fiatal voltam. Olyan fiatal, hogy a világ legelőkelőbb emberének, társadalmi rendszerünk legfontosabb tényezőjének a huszártisztet tartottam. Abban az időben volt, mikor sok évvel ezelőtt, mint egy éves önkéntes az akkor Bécsben állomásozó ...-ik huszárezrednél szolgáltam. Szép magyar ezred volt s benne, mint hadnagy szolgálni: ez volt akkori vágyaim netovábbja.¹⁰

A közös hadsereg tisztjeként immár az Osztrák-Magyar Monarchiát fenntartó, kulcspozícióban lévő, „centripetális” tényezőnek tekintett társadalmi csoportok egyikéhez tartozott (az arisztokrácia és az állami bürokrácia mellett),¹¹ és a tiszti kardbojt megszerze-

üzletember társaságában Balatonfüreden bujdosott. A Tanácsköztársaság bukása után másfél hónappal már ismét külügyi államtitkár, s 1920 júniusában pedig mint rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter írta alá a békeszerződést: a Thallóczyval folytatott levelezése és regényei tanúsága alapján is a legfőbb erénynek az úriemberi viselkedést tartó Drasche-Lázár ülve, ellentétben népjóléti miniszter társával, aki tiltakozása kifejezéséül állva maradt.

„Egyéni tragédiája, hogy 45 évesen az ország kudarcát egyéni kudarcként kellett megélni. Fegyelmezett diplomata volt. 1922-ben – szép csendben – a diplomáciai életből is nyugdíjba vonult. Tudott vesztetni” – értékeli magatartását Kovács Lajos. De talán nem is vesztett oly sokat, mint gondolnánk. 1920 decemberében a Minisztertanácsban hágai követi kinevezését javasolták (nem tudni, e posztot elfogadta-e), nyugdíjazásakor pedig a minisztereknek járó második fizetési osztályba sorolták, s az excellenciás urat az évek során legálább tizenkét részvénytársasági igazgatósági-felügyelőbizottsági tagsággal, elnöki pozícióval jutalmazták – vagyis a politikai elitből távozva bekerült a két világháború közti időszak gazdasági elitjébe (a felső osztályok életmódját már hét-nyolc részvénytársasági felügyelőbizottsági tagság biztosította).

Bár Richard Draschéval szemben neki nem sikerült főnemesi rangot szereznie, kisebbik lánya házassága őt is végérvényesen a transznacionális arisztokráciához kötötte: Ilona 1923-ban feleségül ment a dél-ausztriai Thurn an der Laibach kastélyának tulajdonosához, a műszaki feltaláló Anton Codelli von Codellisberg báróhoz, aki hajdan Drasche-Lázár Theresianum-beli iskolatársa volt. (Idősebbik lánya még 1918 őszén meghalt spanyolnáthában.)

A háború elvesztésének és a trianoni békeszerződésnek traumáját az uralkodó elit világaról szóló, valószínűtlen fordulatokban gazdag, a kortársak szemében ezért eleve lektúrnek tekintett, valójában osztrák rokonainak és saját felemelkedésének történetét felhasználó, önéletrajzi szépirodalmi műveiben igyekezett feldolgozni. 1921-ben megjelent, a fegyverszünet idején játszódó satirikus regénye, a *Cicisbeo* irodalmár főhőse szinte az olvasókra kacsintva jelenti ki a tőle a magyarok esélyeit tudakoló vidéki gazdálkodóknak, hogy íróként „soha sehol, semmiféle entente-tényezőkként nem beszélgettem, de még arra

sem nyílt alkalmam, hogy vezető politikusainkkal folytassak eszmecserét” (121.), de e saját felelősségét hárító, a háborút a népek, a Monarchiát illetően a nemzetiségek „örült harcának” (25.) tekintő művéből is kiderül, hogy nem elsősorban Magyarország területi veszteségeit, hanem a Monarchia szétdarabolását tekintette tragédiának, sítatva a boldog időköt, amikor ha éppen kedvem kerekedett, felültem a vasútra és már másnap este Párizsban vagy Rómában néhány frankért elsőrendűen megvacsoráztam...” Hiába, gyönyörű dolog volt, otthonosan érezni magát az egész világon...” (26.)

Tegnap és ma című, 1925-ben megjelent regényének orosz hadifogságból 1922-ben hazakeveredő ügyvéd főhőse is azt fájjalja leginkább, hogy egy prosperáló gazdaságú államalakulatot romboltak szét, s még egy bécsi utazáshoz is útlevél és vízum kell (37.). A mű kétféle kiutat ajánl: egyrészt a szétszakadt gazdasági szálak összekötését, másrészt Magyarország elhagyását. Az ügyvéd osztrák származású nagybátyja, aki nagyiparosként brünni és újpesti gyárakkal is rendelkezett, Hidvéghyre csak magyarországi vállalatát hagyja, mert „oly sötét színekben látta a gazdasági viszonyok jövőjét, hogy egy és ugyanazon vállalatnak több utóállamban való boldogulását kizártak tartotta” (76–77.). Hidvéghy azonban nem adja fel, egy osztrák barátjával határokon átívelő osztrák–magyar közös vállalatot hoznak létre (117.) A főhősön kívül azonban a regény összes, korábban a Monarchia keleti felében élő fontos szereplője, köztük lánya is Nyugatra távozik.

A trianoni békeszerződést a magyar fél részéről aláíró politikustól némileg meglepő, hogy 2222 című, a 23. században játszódó utópisztikus regényében az Amerikai Egyesült Államok pozitív szerepet játszik: „a világ békéjének örök gondnoka”, bár e szerepvállalása nem kis részben lelkiismeret furdlásának köszönhető, mivel Amerika, ha nem is bevallottan, de mégis át volt hatva attól a tudattól, hogy az Óvilágon végigszántott fergeteg pusztításaiban neki is volt némi része. ... mert az első ügynevezett „békekötéseket”, amelyek nem voltak egyebek, a győztesek megdölgés nélküli akaratának a legyőzöttekre irgalmatlanul való ráoktrojálásánál, Amerikai tartotta keresztvíz alá...” (98.)

Az 1928-ban megjelent regényben az amerikai tudósok életre keltenek egy, az első világháború végén hibernált orosz nagyherce-

get, aki nem hisz a liberális demokráciában, és nem érti a multikulturális, modern jogállamot, melyben „[s]zeretni a fajtát, a nemzetét, a hazáját, ma összefér az ember, a föld szeretetével és nem jelenti azt, hogy: mást gyűlölni!” (323.). A „rég letűnt, rothadt korszakot” (361.) képviselő arisztokrata Iván eszközökben nem válogatva törekszik a háromszáz évvel korábbi, „bölcs autokraták” (347.) által irányított autoriter és feudális társadalomszerkezet visszaállítására, s új háborút kirobbantva veszeljezteti a nemzetállami elszigeteltségen túllépett országok együttműködésére épülő világképet.

Miközben a magyar politikai elit háborús felelősségével, annak tagjaként egyetlen szépirodalmi alkotásában sem nézett szembe, az arisztokrata életmódot folytató, gazdasági elitbe bejutott Drasche-Lázár, akitől magyar identitása elenére távol állt a magyar szupremáciát hirdető nacionalizmus, ebben a regényében liberális demokrata álláspontot képviselt. Élete során társadalmi integrációja érdekében alkalmazkodott ugyan a hegemón dzsentri ideológiához, de császári és királyi hivatalnokként nem feledte a Theresianumban elsajátított szupranacionális szemléletmódot – talán ezért tudta rászanni magát a békeszerződés aláírására is.

Már folyt a második világháború, amikor Drasche-Lázár Ilona néven írt még egy utolsó, szerelmes regényt. A *Kalandnak indult* hősnője a sötétnek ígérkező magyar jövő elől végleg külföldre távozik, amint azt 1944-ben Drasche-Lázár Alfréd is tette. Még idejében: 1945-ben a Budapesti Népbíróság büntető eljárást indított ellene²¹ – feltehetően azért, mert a Tanácsköztársaság bukását követően a külügyminisztériumban fegyelmi bizottságot állított fel a kommün alatt szerepet vállaló magasabb állású tisztviselőik ténykedésének vizsgálatára.²² Az ausztriai Mayerhöfenben halt meg 1949-ben.

KÁDÁR JUDIT

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Drasche-Lázár Alfréd, 1913: A nő és a kígyó és egyéb elbeszélések. Budapest, Rózsavölgyi. Print.
- Drasche-Lázár Alfréd, 1921: Cicisbeo. Budapest, Franklin-Társulat. Print.
- Drasche-Lázár Alfréd, 1931: „Hogyan lettem Tisza István gróf »sajtófőnöke«.” Budapesti Hírlap, április 19. 11. Print.
- Drasche-Lázár Alfréd, 2010: 2222. (Első kiad. 1928) Fapadoskönyv.hu Kiadó. Print.
- Drasche-Lázár Alfréd, 1925: Tegnap és ma. Budapest: Franklin-Társulat. Print.
- Gödölle Máttyás, 2005: „Városi magánpaloták reprezentációja. Lotz Károly főúri otthonokba készített falkepei.” Web.

- Gyáni Gábor, 2011: „Huszdik századi magyar társadalmak.” In.: Gyáni Gábor – Pritz Pál – Romsics Ignác – Szarka László – Tomka Béla. A mi 20. századunk. Kolozsvár, KOMP-PRESS Kiadó – Korunk. Print.
- Gyáni Gábor – Kövér György, 1998: Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig. Budapest, Osiris. Print.
- György Péter, 2013: Állatkert Kolozsváron – képzelt Erdély. Budapest, Magvető. Print.
- Kovács Lajos, 1999: A miniszter író. Dorog szülötte: Drasche-Lázár Alfréd. Dorog, Dorog Város Barátainak Egyesülete. Print.
- Kovács Lajos, 2003: „A művészetpártoló Schmidt Sándor.” Új Forrás, 35. évf. 6. sz. Web.
- Pritz Pál, 1994: Iratok a magyar külügyi szolgálat történetéhez, 1918–1945. Közread. a Külügyminisztérium, ELTE Bölcsészettudományi Kara Új- és Legújabb kori Magyar Történeti Tanszék. Budapest, Akadémiai Kiadó. Print.
- Pokluda, Zdenek, 1975: „Magyarországi nemesek földbirtoklása Cseh- és Morvaországban a XV–XX. században.” Levéltári Közlemények, 46. évf. 2. sz. 235–277. Web.
- Vörös Károly, 1987: „Pest-Budától Budapestig 1849–1873.” In.: Spira György, Vörös Károly. A márciusi forradalomtól az őszirózsás forradalomig. Budapest története IV. Budapest, Akadémia Kiadó. Web.
- Waktor Andrea, 2004: „Kegyelmes Büzérnagy! ... Én ábrándozom a bécsi szép napokról.” Thallóczy Lajos és köre Bécsben. Budapesti Negyed, 12. évf. 4. sz. Web.

JEGYZET

- Kovács Lajos, A miniszter író. Dorog szülötte: Drasche-Lázár Alfréd. Dorog, 1999.
- György, 20–21.
- Lásd Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944, 1878. 08. 09. (21. ülés) Web.
- Kovács, 1999, 7.
- Miesbach még a pesti árvízvet követő építkezési konjunktúra idején kezdett Magyarországon terjeszkedni, Rákoson téglagyártásba fogott. (Vörös, 170.)
- Pokluda, 248.
- Az ún. Richárd udvar, VI. ker., Teréz körút 22., tervezte Schmahl Henrik. A Heinrichshofról lásd Gödölle 392.
- Kovács 2003. Web.
- Waktor, web. („A nyilvános társasági élet és a mecenázi szerep működése” c. bekezdés); OSZK Kéziratár, Fond XI/238.
- Drasche-Lázár 1913, 19. A kiegyezés után átszervezett hadseregben 14 közös huszárezred volt, melynek tagjait változatlanul Magyarországon sorozták, de a vezényleti nyelv a német volt.
- Gyáni, 2011, 53–54.
- Gyáni – Kövér, 100.
- Kovács, 1999, 12.
- II. ker. Lánchíd utca 4. Budapesti cím- és lakásjegyzék 1903. május–1904. április, 967. old., web. (1041. dia) Az 1874-re elkészült épületet Ybl Miklós tervei alapján báró Lipthay Béla építtette.
- Pritz, 188–189.
- Kovács uo.
- Drasche-Lázár, 1931, 11.
- Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944. 1913.11. 28. (22. ülés) Web.
- Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944. 1913.11. 28. (22. ülés) Web. 287–288. dia
- Pritz, 1994, 128.
- Ld. Budapest Főváros Levéltára, jelzet: HU BFL XXV. 2.b – 1945 (az iratok elvesztek)
- Pritz, 420.